

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՂԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Հաստատում եմ՝
Իրավունքի Ինստիտուտի տնօրեն
Մ. Ա. Քալաշյան

Ինստիտուտ՝ Իրավունքի
Ամբիոն՝ Իրավունքի տեսության և Սահմանադրական իրավունքի ամբիոն

Հեղինակ՝ ի.գ.թ., դոցենտ Դալլարյան Լ. Գ.

ԴԱՍԸՆԹԱՅԻ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ Ռուսաստանի պետության եւ իրավունքի պատմություն

Բակալավրի կրթական ծրագիր՝ 042101.01.6 «Իրավագիտություն»

Դասիչ մասնագիտություն՝ 042101.00.6 «Իրավագիտություն»

1. Դասընթացի ներածություն

«Ռուսաստանի պետության և իրավունքի պատմություն» դասընթացը վերաբերվում է ընդհանուր մասնագիտական դասընթացների կրթաբլոկին:

«Ռուսաստանի պետության և իրավունքի պատմությունը» որպես ուսումնական առարկա ժամանակագրական կարգով դիտարկում է Ռուսաստանի պետական-իրավական համակարգի ձևավորումն ու զարգացումը՝ Հին Ռուսիայի պետականության, հասարակական և իրավական համակարգերի ձևավերման պահից, մինչև ժամանակակից Ռուսաստանի պետական կարգի և իրավական համակարգի ներկայիս վիճակը:

Այս դասընթացի ուսումնասիրությունը ուսանողներին հազեցնում է պատմական փորձի իմացությամբ, մշակում է պատմաիրավան մոտեցումները տարբեր խնդրահարույց երևույթների նկատմամբ, նպաստում է ռուսական պետության էության և զարգացման հիմնական միտումների բացահայտմանը, օգնում է խորը ներթափանցել Ռուսաստանի իավական համակարգի առանձնահատկությունների մեջ՝ դիտարկելով իրավունքի ճյուղերը, ինստիտուտները, սկզբունքները և նորմերը դրանց պատմական զարգացման համատեքստում:

Մինևույն ժամանակ, «Ռուսաստանի Պետության և իրավունքի պատմությունը» հիմք է ստեղծում այնպիսի իրավունքի ճյուղերի հետագա ուսումնասիրության համար, ինչպիսիք են «սահմանադրական իրավունքը», «քաղաքացիական իրավունքը», «քրեական իրավունքը» և այլն՝ դիտարկելով այս ճյուղերի և ինստիտուտների պատմական զարգացումը և դրանով իսկ մոտեցնելով ուսանողներին իրավունքի ճյուղերի և, ընդհանուր առմամբ, համակարգի ներկա վիճակի բնութագրին:

Դասընթացի կապն ուսումնական պլանի այլ առարկաների հետ: «Ռուսաստանի պետության և իրավունքի պատմություն» դասընթացը տրամաբանորեն փոխկապված է «Արտասահմանյան երկրների պետության և իրավունքի պատմություն», «Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմություն», «Իրավական ուսմունքների պատմություն» և այլ պատմաիրավական ուսումնական դասընթացների հետ, ինչպես նաև «Պետության և իրավունքի տեսություն» դասընթացի հետ:

2. Դասընթացի նպատակն ու խնդիրները

Դասընթացի նպատակն է հանդիսանում Ռուսաստանի պետության և իրավական համակարգի ինչպես նախորդ դարերի, այդպես էլ ժամանակակից բազմազան խնդիրների և զարգացումների ինքնուրույն վերլուծության և գնահատման հմտությունների ձեռքբերումը՝ Ռուսաստանի պետաիրավական երևույթների պատմական զարգացման վերաբերյալ ձեռք բերված գիտելիքների միջոցով:

Դասընթացի շրջանակներում լուծվում են հետևյալ խնդիրները.

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

- Ռուսաստանի պետության և իրավունքի ձևավորման և զարգացման հիմնական փուլերի ուսումնասիրություն.
- Ռուսաստանի պետական և հասարակական կարգի կազմակերպման առանձնահատկությունների դիտարկումը տարբեր պատմական ժամանակաշրջաններում.
- ռուսական իրավունքի հիմնական իրավական հուշարձանների և աղբյուրների հետազոտում.
- իրավական համակարգի, իրավունքի ճյուղերի և ինստիտուտների, օրենսդրական համակարգի ուսումնասիրությունը պատմական տարբեր փուլերում.
- պատմական և իրավական երևույթների վերլուծությունը, որը կօգնի ուսանողին կողմնորոշվել ժամանակակից Ռուսաստանի իրավական խնդիրների լուծման հարցում.
- ընդհանուր պատմաիրավան մտածելակերպի մշակում

3. Դասընթացի օբյեկտը և առարկան

Դասընթացի օբյեկտն է հանդիսանում Ռուսաստանի պետության և իրավունքի առաջացման և զարգացման ընդհանուր օրինաչափությունների և հիմնական միտումների բացահայտումը:

Դասընթացի առարկան է հանդիսանում ռուսական իրականության կոնկրետ երևույթների և գործընթացների, ռուսական պետության և իրավունքի տիպերի և ձևերի առաջացումը, զարգացումը և փոփոխումը, ինչպես նաև պետական և իրավական ինստիտուտների, իրավունքի պատմական հուշարձանների առանձնահատկությունների հետազոտումը ժամանակագրական հերթականությամբ:

4. Դասընթացի մուտքային պահանջները

«Ռուսաստանի պետության և իրավունքի պատմություն» առարկան ուսումնասիրելուց առաջ ցանկալի է ունենալ ընդհանուր պատկերացումներ համաշխարհային պատմության հիմնական փուլերի և հիմնական իրավական կատեգորիաների վերաբերյալ

5. Դասընթացի յուրացման արդյունքում ձեռք բերվող գիտելիքները և կարողությունները

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Գիտելիքները՝

- **Գիտելիք և իմացություն .**

1. Ռուսաստանի պետության և իրավունքի ձևավորման և զարգացման առանձնահատկությունների մասին հիմնարար գիտելիք.
2. Ռուսաստանի պետաիրավական ինստիտուտների և հասարակական կարգի ձևավորման վրա ազդող հիմնական գործոնների իմացություն.
3. Ռուսաստանի իրավական համակարգի, այդ թվում իրավունքի հուշարձանների, իրավունքի ճյուղերի և ինստիտուտների պատմական զարգացման միտումների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք.

Հմտությունները՝

- **Գիտելիքի և իմացության կիրառում.**

1. Կարող է արագ կողմնորոշվել իրավական համակարգի արդի խնդիրները լուծելիս, և դրանց վերաբերյալ ներկայացնել իր փաստարկված դիրքորոշումը՝ այդ թվում կիրառելով իրավական համակարգի պատմական զարգացման հիմնական ուղղությունների իմացությունը.
2. Կարող է իրավունքի մեկնաբանման կանոնների կիրառմամբ պարզաբանել ռուսական իրավունքի նորմերը և պայմանագրերը:

Կարողունակությունը (կոմպետենցիան)՝

- **Ընդհանրական իմացական կարողություններ (ներառյալ դատողություններ անելը).**

1. Կարող է կիրառել մասնագիտական գիտելիքները և դրանք վերլուծական հմտությունները Ռուսաստանի պետաիրավական երևույթների առավել հաճախ հանդիպող խնդիրները բացահայտելու, գնահատելու և դրանց լուծումների ուղիները առաջարկելու համար.

- **Ինքնուրույնությունը և պատասխանատվությունը (ներառյալ սովերելու կարողությունները).**

1. Ունակ է՝ ինքնուրույն կամ համապատասխան ղեկավարման ներքո բարեխղճորեն կիրառել պատմաիրավական դասընթացի շրջանակներում ձեռք բերված բոլոր վերլուծական հմտությունները իր հետագա մասնագիտական գործունեության մեջ.

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

2. Ունակ է՝ պարբերաբար ուսումնասիրել ռուսական օրենսդրությունը և իրավակիրառ պրակտիկան, և անհրաժեշտության դեպքում այն օգտագործել արտասահմանյան աշխատանքային այցերի ընթացքում՝ Ռուսաստանի Բազմամշակութային աշխատանքային միջավայրում ինտեգրվելու համար

6. Դասավանդման եղանակները և մեթոդները

Դասընթացի շրջանակներում կիրառվում են ինչպես դասական, այնպես էլ ժամանակակից ինտերակտիվ տեխնոլոգիաների տարրեր (brainstorm, քանավեճ, դիսկուսիաներ, և այլ): Դասընթացի ուսումնական ծրագիրը ներառում է դասախոսություններ, սեմինարներ, ինչպես նաև ուսանողների ինքնուրույն աշխատանք:

Դասընթացի հիմնական տեսական նյութը մատուցվում է *դասախոսությունների* ընթացքում: Դասախոսության ժամանակ ուսանողներին տրամադրվում են նաև օժանդակող (աշխատանքային) նյութեր: Սեմինարական պարապունքներին և միջանկյալ/վերջնական ատեստավորմանը պատշաճ պատրաստվելու համար ուսանողներին արաջարկվում է դասախոսությունների ընթացքում կատարել նշումներ, գրի առնել դասախոսի կողմից ներկայացվող ձևակերպումների և գահափարների էությունը և հակիրճ բովանդակությունը, ըստ հնարավորության արձանագրել առաջ քաշված խնդրահարույց հարցերի հնարավոր լուծումները:

Սեմինարական (գործնական) պարապունքների ընթացքում կատարվում է դասախոսության ժամանակ մատուցված նյութերի մշակումը, ավելի խորը և մանրամասն ուսումնասիրությունը: Սեմինարների ընթացքում դասախոսը վերահսկում է ուսանողների կողմից ուսումնական նյութի ընկալման և յուրացման աստիճանը և որակը: Դասախոսի առաջարկությամբ ուսանողները լուծում են որոշակի առաջադրանքներ և խնդիրներ, որոնք իրենց մեջ բովանդակում են ընթացիկ և նախորդ թեմաները: Նման առաջադրանքները զարգացնում են ուսանողի՝ նյութը վերլուծելու հմտությունը, ամրապնդում են թեմաների հետևողական ուսումնասիրության և արագ յուրացման կարողությունները:

Ինքնուրույն աշխատանքի ընթացքում ուսանողը դասախոսի ուղղորդմամբ կատարում է դասընթացի նյութերի լրացուցիչ ուսումնասիրություն ըստ ուսումնական թեմատիկ ծրագրի՝ օգտվելով սույն ծրագրի ուսումնամեթոդական նյութերի ցանկում թվարկված բազային, հիմնական և լրացուցիչ աղբյուրներից: Ինքնուրույն աշխատանքի շրջանակներում ուսանողն առաջին հերթին պետք է ուշադրություն դարձնի ստացված գիտելիքների ամրապնդմանն ու համակարգմանը:

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Միջանկյալ ատեստավորումը /մոդուլը անցկացվում է գրավոր, ողջ մոդուլի նյութերի ընդհանրացման և վերստուգման նպատակով, ուսանողներին տրամադրվում է մոդուլի թեմաների հարցաշար:

Վերջնական ատեստավորմանը/քննությանը լիարժեք պատրաստվելու համար ուսանողներին տրամադրվում է քննական հարցաշար, որի պահանջների համաձայն քննությանը նախապատրաստվելիս ուսանողը պետք է կրկնի դասընթացում ընդգրկված բոլոր նյութերը:

7. Դասընթացի տեղն ուսումնական ծրագրում

Դասընթացը ներառված է «Ընդհանուր մասնագիտական դասընթացների կրթաբովանդակում»՝ 4 ակադեմիական կրեդիտ և 144 ակադեմիական ժամ աշխատատարությամբ, որից 32 ակադեմիական ժամ նախատեսվում է դասախոսությունների և 32 ակադեմիական ժամ գործնական պարապմունքների համար: Դասընթացը նախատեսվում է ուսումնասիրել 1 ուսումնական տարվա 2 կիսամյակում

8. Դասընթացի աշխատատարության բաշխումն ըստ ուսումնական աշխատանքի տեսակների (ակադեմիական ժամերով)

Ուսումնական աշխատանքների տեսակները	Ամբողջը, ակ. ժամ.	Բաշխում ըստ կիսամյակների							
		1	2	3	4	5	6	7	8
		Կի. ա.	Կի. ա.	Կի. ա.	կի.ա.	Կի.ա.	Կի. ա.	Կի. ա.	Կի. ա.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Ըստ կիսամյակի ընդհանուր դասընթացի ուսուցման ծանրաբեռնվածությունը			144						
1.1. Լսարանային պարապմունքներ:			64						
1.1.1. Դասախոսություններ			32						
1.1.2. Սեմինարներ			32						
1.2. Ինքնուրույն աշխատանք			53						
1.3. Հսկ. ժամեր			27						
Ամփոփիչ ստուգում (քննություն, ստուգաբք)									

9. Կշիռների բաշխումը ըստ մոդուլների և ստուգման ձևերի

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Ստուգման ձևերը	Ընթացիկ ստուգումների ձևերի կշիռները ընթացիկ ստուգումների ամփոփչ գնահատականներում			Միջանկյալ ստուգումների ձևերի կշիռները միջանկյալ ստուգումների գնահատականներում			Միջանկյալ ստուգումների վերջնական գնահատականների կշիռները միջանկյալ ստուգումների ամփոփչ գնահատականներում	Միջանկյալ ստուգումների ամփոփչ գնահատականի և վերջնական ստուգման գնահատականի կշիռները վերջնական ստուգման ամփոփչ գնահատականում
	M1	M2		M1	M2			
Ուսումնական աշխատանքի/ստուգման տեսակը								
Ստուգողական աշխատանք				0,6	0,6			
Բանավոր ստուգում	1	1						
Միջանկյալ ստուգումների վերջնական գնահատականներում ընթացիկ ստուգումների ամփոփչ գնահատականների կշիռները				0,4	0,4			
Միջանկյալ ստուգումների ամփոփչ գնահատականում 1-ին միջանկյալ ստուգման վերջնական գնահատականի կշիռը							0,5	
Միջանկյալ ստուգումների ամփոփչ գնահատականում 2-րդ միջանկյալ ստուգման վերջնական գնահատականի կշիռը							0,5	
Միջանկյալ ստուգումների ամփոփչ գնահատականում 3-րդ միջանկյալ ստուգման վերջնական գնահատականի կշիռը								
Վերջնական ստուգման ամփոփչ գնահատականում միջանկյալ								0,4

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

քննությունների արդյունքային գնահատականի կշիռը.								
Քննություն/ստուգարք (Վերջնական ստուգման գնահատական)								0,6
	Σ=1	Σ=1	Σ=1	Σ=1	Σ=1	Σ=1	Σ=1	Σ=1

10. Առարկայի բովանդակությունը

10.1 Թեմատիկ պլան (Առարկայի ծավալի բաշխումը ըստ թեմաների և ուսումնական աշխատանքի տեսակների)

Առարկայի բաժինները և թեմաները	Ընդամենը (ակ. ժամեր)	Լեկցիաներ (ակ. ժամեր)	Պրակտիկ պարապմունքներ (ակ. ժամեր)	Ինքնուրույն աշխատանք
1	2	3	4	5
Թեմա 1. Հին ռուսական պետությունն ու իրավունքը (Կիևյան Ռուսիա) 1X-X11 դարերում	10	2	2	6
Թեմա 2. Ռուսիայի պետությունն ու իրավունքը մասնատման ժամանակաշրջանում (X11 - XIV դարեր)	14	4	4	6
Թեմա 3. Ռուսիայի պետությունն ու իրավունքը կենտրոնացված Մոսկովյան պետության և դասային-ներկայացուցչական միապետության ժամանակաշրջաններում:	14	4	4	6
Թեմա 4. Ռուսաստանի պետությունն ու իրավունքը բացարձակ միապետության ձևավորման և զարգացման ժամանակաշրջանում (XVII- XVIII դդ.)	14	4	4	6
Թեմա 5. Ռուսաստանի պետությունն ու իրավունքը բուրժուադեմոկրատական	14	4	4	6

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

բարեփոխումների ժամանակաշրջանում (XIX-րդ դարի երկրորդ կես, XX դարի առաջին տասնամյակ)				
Թեմա 6. Ռուսաստանի պետությունը և իրավունքը հեղափոխությունների և խորհրդային իշխանության ձևավորման ժամանակաշրջանում (XX դ. առաջին քարրորդ)	14	4	4	6
Թեմա 7. Խորհրդային պետությունն ու իրավունքը «ՆԵՊ-ի» օրոք և 30-ականների ժամանակաշրջանում:	14	4	4	6
Թեմա 8. Խորհրդային պետությունն ու իրավունքը 50-70 -ականների շրջանում: «Լճացում»:	12	3	3	6
Թեմա 9. Ռուսաստանի պետությունը և իրավունքը «Վերակառուցման» և ԽՍՀՄ փլուզման ժամանակաշրջանում (1980-1991)	11	3	3	5
Ընդամենը	117	32	32	53

Մոդուլ 1

10.2 Առարկայի բաժինների և թեմաների բովանդակությունը

Թեմա 1. Հին ռուսական պետությունն ու իրավունքը (Կիևյան Ռուսիա) 1X- X11 դարերում:

Կիևյան Ռուսիայի առաջացման հիմնական տեսությունները: Վարյագների դերը Ռուսիայում: Առաջին ժամանակագրական հիշատակումը Ռուսիայի մասին: 882 թվականի Նովգորոդյան և Կիևյան հողերի միավորումը միասնական Հին Ռուսական պետության ներքո: Կիևյան Ռուսիայի պետական կարգը: Իշխանության կենտրոնական մարմինները: Մեծ Իշխանի կարգավիճակը: Մեծ Իշխանին կից Խորհուրդի

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

լիազորությունները: Ֆեոդալական համագումարները: Տեղական կառավարման համակարգը: Կիևյան Ռուսիայի հասարակական կարգի առանձնահատկությունները: Հասարակության վերնախավի իրավական կարգավճակը: Քաղաքային բնակչությունը: Գյուղական բնակչության դասը: Սմերդների, իզգոյների և զակուպների իրավական կարգավճակը: Ստրուկներ և ճորտեր:

Հին Ռուսիայի իրավունքի աղբյուրները: Ռուսիայի և Բյուզանդիայի նորմատիվ պայմանագրերը: Սովորույթային իրավունքի դերը: Վլադիմիր Սվետոսլավի և Յարոսլավ Վլադիմիրովիչի եկեղեցական կանոնադրությունները (X-XI դդ.): Բյուզանդական իրավունքի ռեցեպցիան: «Ռուսկայա Պրավդան» որպես Հին Ռուսիայի առաջին օրենքների ժողովածու: «Ռուսկայա Պրավդայի» երեք հրատարակությունները՝ Կրասկայա, Պրոստրաննայա և Սոկրաշյոննայա (կրճատված): «Ռուսկայա Պրավդայի» կառուցվածքը և առանձնահատկությունները: «Ռուսկայա Պրավդայի» քաղաքացիական իրավունքը: Ընտանեկան և ժառանգական իրավունքը: Հանցագործությունների և պատիժների համակարգը ըստ «Ռուսկայա Պրավդայի»: Դատը և դատավարությունը ըստ «Ռուսկայա Պրավդայի»:

ա) Բազային գրականություն:

1. Исаев, И. А. История государства и права России : учебник / И.А. Исаев. — 4-е изд., стер. — Москва : Норма : ИНФРА-М, 2024
2. История государства и права России : учебник / И. А. Исаев. — 4-е изд., стер. — М.: Норма : ИНФРА-М, 2019
3. История государства и права России: учебник/ В.М.Клеандрова,Р.С.Мулукаев., (под ред. Ю.П. Титова- 2-е изд.перераб и доп. М.:Проспект, 2012

բ) Հիմնական գրականություն

1. История государства и права России: учебник для вузов / В. Ф. Калина, Г. Ю. Курскова. — 3-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2024.
2. История отечественного государства и права в 2 частях: учебник для академического бакалавриата / под ред. О.И.Чистякова / О. И. Чистяков, Т. Е. Новицкая, Л. В. Дюков и др. — Издательство Юрайт; ИД Юрайт М, 2016
3. Хрестоматия по истории отечественного государства и права ... для академического бакалавриата / О. И. Чистяков, Г. А. Кутьина. — 3-е изд., испр. и доп. М.: Изд. Юрайт, 2019
4. История государства и права России. Учебное пособие Исаев И.А.-М.:Проспект, 2015
5. Отечественное законодательство IX-XIX века. Пособие для семинаров /Под ред. О.И. Чистякова. М., 2000.
6. Практикум по дисциплине «История государства и права России» (часть I) / авт.-сост. канд. ист. наук О. А. Голикова. Новокузнецк:ФКОУ ВПО Кузбасский институт ФСИН России, 2015.

գ) Լրացուցիչ գրականություն

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

1. История отечественного государства и права : учеб. пособие для подготовки к кандидатскому экзамену / И.А. Исаев. — М. : Норма : ИНФРА-М, 2017.
2. Вишневский А.А. Киевская Русь: введение христианства и проблема рецепции византийского церковного права // Государство и право. 1992. № 4.
3. Карамзин Н.М. История государства Российского: В 4 т. М., 1988.
4. Вернадский Г.В. Киевская Русь. М., 1996.

դ) Էլեկտրոնային ռեսուրս

1. Калина, Н.Ф. История отечественного государства и права [Электронный ресурс]: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / Н.Ф.Калина, Г.Ю.Курскова; ЭБС Юрайт. – М.: Юрайт, 2015. <https://www.biblio-online.ru/bcode/433195>

Թեմա 2. Ռուսիայի պետությունն ու իրավունքը մասնատման ժամանակաշրջանում (XII - XIV դարեր)

Կիևյան Ռուսիայի կազմալուծումը. հիմնական գործոնները և պատճառները: Ավատատիրական պետությունների կոնգլոմերատ. Ռոստով-Սուզդալյան, Սմոլենսկի, Ռյազանսկի, Մուրոմսկի, Գալիցկո-Վալինսկի, Նովգորոդյան հողեր և այլն:

Վլադիմիր-Սուզդալյան հողի սոցիալ-քաղաքական զարգացման առանձնահատկությունները: Գալիցկո-Վոլինսկու հողի սոցիալ-քաղաքական զարգացման առանձնահատկությունները: Նովգորոդյան և Պսկովյան պետությունների պետական և հասարակական կարգի առանձնահատկությունները: «Պարոն Մեծ Նովգորոդի» կարգավիճակը: Նովգորոդի և Պսկովի պետական իշխանության և կառավարման մարմինները: Վեչեյի ժողովը որպես ներկայացուցչական և օրենսդիր մարմին: Պոսադնիկի՝ գերագույն պաշտանական անձի լիազորությունները: Հազարապետի և արքեպիսկոպոսի իրավասությունները: Իշխանի կարգավիճակը և գործառույթները:

Ռուսական իրավունքի աղբյուրները մասնատման ժամանակահատվածում: Նովգորոդի դատական գիրը (XV դ.)՝ ընդհանուր բնութագիր: Պսկովյան դատական գիրը (XV դ.)՝ կառուցվածքը և խմբագրությունները: Քրեական իրավունքը Պսկովի դատական գրի համաձայն: Քաղաքացիական իրավունքը Պսկովի դատական գրի համաձայն: Ամուսնարնտանեկան իրավունքը: Դատական համակարգը և դատավարությունը Պսկովի դատական գրի համաձայն:

ա) Բազային գրականություն:

1. Исаев, И. А. История государства и права России : учебник / И.А. Исаев. — 4-е изд., стер. — Москва : Норма : ИНФРА-М, 2024
2. История государства и права России : учебник / И. А. Исаев. — 4-е изд., стер. — М.: Норма : ИНФРА-М, 2019

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

3. История государства и права России: учебник/ В.М.Клеандрова,Р.С.Мулукаев., (под ред. Ю.П. Титова- 2-е изд.перераб и доп. М.:Прспект, 2012

բ) Հիմնական գրականություն

1. История государства и права России: учебник для вузов / В. Ф. Калина, Г. Ю. Курскова. — 3-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2024.
2. История отечественного государства и права в 2 частях: учебник для академического бакалавриата / под ред. О.И.Чистякова / О. И. Чистяков, Т. Е. Новицкая, Л. В. Дюков и др. — Издательство Юрайт; ИД Юрайт М, 2016
3. Хрестоматия по истории отечественного государства и права ... для академического бакалавриата / О. И. Чистяков, Г. А. Кутьина. — 3-е изд., испр. и доп. М.: Изд. Юрайт, 2019
4. История государства и права России. Учебное пособие Исаев И.А.-М.:Прспект, 2015
5. Отечественное законодательство IX-XIX века. Пособие для семинаров /Под ред. О.И. Чистякова. М., 2000.
6. Юшков С.В. История государства и права России (IX-XIX вв.). Ростов н/Д, 2003.
7. Практикум по дисциплине «История государства и права России» (часть I) / авт.-сост. канд. ист. наук О. А. Голикова. Новокузнецк:ФКОУ ВПО Кузбасский институт ФСИН России, 2015.

գ) Լրացուցիչ գրականություն

1. История отечественного государства и права: учеб. пособие для подготовки к кандидатскому экзамену / И.А. Исаев. — М. : Норма : ИНФРА-М, 2017.
2. Алексеев Ю.Г. Псковская судная грамота и её время. Л., 1980.
3. Карамзин Н.М. История государства Российского: В 4 т. М., 1988.

դ) Էլեկտրոնային

1. Калина, Н.Ф. История отечественного государства и права [Электронный ресурс]: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / Н.Ф.Калина, Г.Ю.Курскова; ЭБС Юрайт. – М.: Юрайт, 2015. <https://www.biblio-online.ru/bcode/433195>

Թեմա 3. Ռուսիայի պետությունն ու իրավունքը կենտրոնացված Մոսկովյան պետության և դասային-ներկայացուցչական միապետության ժամանակաշրջաններում:

Մոսկովյան պետություն: Մոսկովյան իշխանությունը որպես ապագա միասնական պետության կենտրոն: Մոսկովյան կենտրոնացված պետության պետական և հասարակական կարգի առանձնահատկությունները: Պետության գլուխը. Մեծ

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

իշխանի կարգավիճակի հիմնական փոփոխությունները: Բոյարական Դոման որպես կառավարման կենտրոնական մարմին: Դոմայի կազմը և իրավասությունը: «Պրիկագները» /գերատեսչությունները/ որպես կենտրոնական ճուղային մարմինների համակարգ: Մեծ պալատի պրիկագ, Մեծ Գանձարանի պրիկագ, Դեսպանական պրիկագ, Պաշտոնների նշանակման պրիկագ, Հետախուզական պրիկագ, Յամսկոյ պրիկագ և այլն: Մոսկովյան պետության տեղական կառավարումը: Մոսկովյան պետության իրավունքի աղբյուրները: 1497-ի Դատական օրենսգիրք. ընդհանուր նկարագրություն:

Դասային-ներկայացուցչական միապետություն: Միապետի կարգավիճակը: Ինքնակալ կառավարման ձևի հաստատումը: Իվան Ահեղի պետական բարեփոխումները: Բոյարական Դոմայի հզորության նվազեցումը: «Օպրիչնինայի» շրջանը: Իշխանական և բոյարական հայրենակալվածքների բռնագրավումը: Նոր ազնվականության դերի ուժեղացումը: Զեմսկու Ժողովը որպես գերագույն ներկայացուցչական մարմին: Զեմսկու Ժողովի կառուցվածքը, կազմը և իրավասությունը: Պրիկագների (գերատեսչությունների) զարգացումը՝ հատուկ տարածքային պրիկագներ:

Հասարակական կարգ: Ավատատիրախիան վերնախավի հիմնական խմբերը և դրանց առճակատումը: Քաղաքային բնակչություն կարգավիճակը: Գյուղացիների կարգավիճակը: Ճորտատիրական իրավունքի ներդրումը՝ հիմնական փուլերը և առանձնահատկությունները:

1649 թվ. «Սոբորնոյե Ուլոժենիյե» որպես ժամանակաշրջանի իրավունքի հիմնական աղբյուր՝ ստեղծման պատմությունը և աղբյուրները: «Սոբորնոյե Ուլոժենիյայի» կառուցվածքը: Հանցագործությունների և պատիժների համակարգը «Սոբորնոյե Ուլոժենիյայի» համաձայն: Դատը և դատավարությունը «Սոբորնոյե Ուլոժենիյայի» համաձայն: Քաղաքացիական իրավունքը «Սոբորնոյե Ուլոժենիյայի» համաձայն:

ա) Բազային գրականություն:

1. Исаев, И. А. История государства и права России : учебник / И.А. Исаев. — 4-е изд., стер. — Москва : Норма : ИНФРА-М, 2024
2. История государства и права России : учебник / И. А. Исаев. — 4-е изд., стер. — М.: Норма : ИНФРА-М, 2019
3. История государства и права России: учебник/ В.М.Клеандрова,Р.С.Мулукаев., (под ред. Ю.П. Титова- 2-е изд.перераб и доп. М.:Проспект, 2012

բ) Հիմնական գրականություն

1. История государства и права России: учебник для вузов / В. Ф. Калина, Г. Ю. Курскова. — 3-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2024.
2. История отечественного государства и права в 2 частях: учебник для академического бакалавриата / под ред. О.И.Чистякова / О. И. Чистяков, Т. Е. Новицкая, Л. В. Дюков и др. — Издательство Юрайт; ИД Юрайт М, 2016

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

3. Хрестоматия по истории отечественного государства и права ... для академического бакалавриата / О. И. Чистяков, Г. А. Кутьина. — 3-е изд., испр. и доп. М.: Изд. Юрайт, 2019
4. История государства и права России. Учебное пособие Исаев И.А.-М.:Проспект, 2015
5. Отечественное законодательство IX-XIX века. Пособие для семинаров /Под ред. О.И. Чистякова. М., 2000.
6. Юшков С.В. История государства и права России (IX-XIX вв.). Ростов н/Д, 2003.
7. Практикум по дисциплине «История государства и права России» (часть I) / авт.-сост. канд. ист. наук О. А. Голикова. Новокузнецк:ФКОУ ВПО Кузбасский институт ФСИН России, 2015.

զ) Լրացուցիչ գրականություն

1. История отечественного государства и права : учеб. пособие для подготовки к кандидатскому экзамену / И.А. Исаев. — М. : Норма : ИНФРА-М, 2017.
2. Карамзин Н.М. История государства Российского: В 4 т. М., 1988.
3. Законодательство периода образования и укрепления Русского централизованного государства - М., 1985.

դ) Էլեկտրոնային ռեսուրս

1. Калина, Н.Ф. История отечественного государства и права [Электронный ресурс]: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / Н.Ф.Калина, Г.Ю.Курскова; ЭБС Юрайт. – М.: Юрайт, 2015. <https://www.biblio-online.ru/bcode/433195>
2. Информационно-правовой портал законодательства РФ <https://garant.ru>

Թեմա 4. Ռուսաստանի պետությունն ու իրավունքը բացարձակ միապետության ձևավորման և զարգացման ժամանակաշրջանում (XVII- XVIII դդ.)

Պետրոզ Առաջինի պետաիրավական և հասարակական կարգի բարեփոխումների հիմնական ուղղությունները և ընդհանուր բնութագիրը:

Կառավարական Սենատը որպես գերագույն և վերգերատեսչական մարմին: Սենատի ստեղծման պատմությունը և կազմը: Սենատին կից Գեներալ-դատախազի և Օբեր-դատախազի պաշտոնները: Պրիկազների համակարգի լուծարումը և Կոլեգիաների համակարգի ստեղծումը: Արտաքին գործերի կոլեգիա, Առևտրական կոլեգիա, Մանուֆակտուր-կոլեգիա (արդյունաբերական), Ռազմական և Ծովակալության կոլեգիա, Արդարադատական կոլեգիա, Վերստուգիչ կոլեգիա և այլ: Կոլեգիաների ղեկավար կազմը, գործունեության կարգը և լիազորությունները: Ֆիսկալիտետի և դատախազության հիմնադրումը: Ռազմական բարեփոխումները:

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Հասարակական կարգը բացարձակ միապետության ժամանակ: Ազնվականության իրավական կարգավիճակը և 1714 թ. Միաժառանգության մասին հրամանագիրը: 1722 թ. «Աստիճանների ցուցակը» և նրա հեղափոխական նշանակությունը պետական ծառայության ոլորտում: Նոր պաշտոնների և աստիճանների համակարգը:

Քաղաքային բնակչությունը՝ ազնվականներ, կանոնավոր քաղաքացիներ և «սև մարդիկ»: Կանոնավոր քաղաքացիների բաժանումը երկու գիլդիայի:

Գյուղացիների կարգավիճակը՝ կալվածատիրական գյուղացիներ, պետական գյուղացիներ, «տնտեսական» գյուղացիներ:

Իրավունքի հիմնական աղբյուրները բացարձակ միապետության ժամանակ: Քաղաքացիական իրավունքի առանձնահատկությունները բացարձակ միապետության ժամանակ, նոր ինստիտուտների ստեղծումը: Ամուսնաընտանեկան իրավունքի նորամուծությունները: Քրեական իրավունքը Պետրոս Առաջինի օրոք՝ 1716 թ. «Զինվորական օրենքներ»: Նոր հանցագործությունների և պատիժների համակարգը:

ա) Բազային գրականություն:

1. Исаев, И. А. История государства и права России : учебник / И.А. Исаев. — 4-е изд., стер. — Москва : Норма : ИНФРА-М, 2024
2. История государства и права России : учебник / И. А. Исаев. — 4-е изд., стер. — М.: Норма : ИНФРА-М, 2019
3. История государства и права России: учебник/ В.М.Клеандрова,Р.С.Мулукаев., (под ред. Ю.П. Титова- 2-е изд.перераб и доп. М.:Проспект, 2012

բ) Հիմնական գրականություն

1. История государства и права России: учебник для вузов/ В. Ф. Калина, Г. Ю. Курскова. — 3-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, **2024**.
2. История отечественного государства и права в 2 частях: учебник для академического бакалавриата / под ред. О.И.Чистякова / О. И. Чистяков, Т. Е. Новицкая, Л. В. Дюков и др. — Издательство Юрайт; ИД Юрайт М, 2016
3. Хрестоматия по истории отечественного государства и права ... для академического бакалавриата / О. И. Чистяков, Г. А. Кутьина. — 3-е изд., испр. и доп. М.: Изд. Юрайт, 2019
4. История государства и права России. Учебное пособие Исаев И.А.-М.:Проспект, 2015
5. Отечественное законодательство IX-XIX века. Пособие для семинаров /Под ред. О.И. Чистякова. М., 2000.
6. Вернадский Г.В. Очерк истории права русского государства. XVIII-XIX вв. (период империи). М., 1998.
7. Юшков С.В. История государства и права России (IX-XIX вв.). Ростов н/Д, 2003.
8. Практикум по дисциплине «История государства и права России» (часть I) / авт.-сост. канд. ист. наук О. А. Голикова. Новокузнецк:ФКОУ ВПО Кузбасский институт ФСИН России, 2015.

գ) Լրացուցիչ գրականություն

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

1. История отечественного государства и права: учеб. пособие для подготовки к кандидатскому экзамену / И.А. Исаев. — М.: Норма: ИНФРА-М, 2017.
2. Бушуев, С.В. История государства Российского. Книга 2. XVII-XVIII вв.: Историко-библиографические очерки. Новосибир.: Сиб. хронограф, 2012.
3. Анисимов Е.В. Государственные преобразования и самодержавие Петра Великого. СПб., 1997.
4. Карамзин Н.М. История государства Российского: В 4 т. М., 1988.

դ) Էլեկտրոնային ռեսուրս

1. Калина, Н.Ф. История отечественного государства и права [Электронный ресурс]: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / Н.Ф.Калина, Г.Ю.Курскова; ЭБС Юрайт. – М.: Юрайт, 2015. <https://www.biblio-online.ru/bcode/433195>
2. Информационно-правовой портал законодательства РФ <https://garant.ru>

Մոդուլ 2

Թեմա 5. Ռուսաստանի պետությունն ու իրավունքը բուրժուադեմոկրատական բարեփոխումների ժամանակաշրջանում (XIX-րդ դարի երկրորդ կես, XX դարի առաջին տասնամյակ)

19-րդ դարի ռուսական օրենսդրության կողմնակցի: Միխայիլ Սպերանսկու հիկանական դերը և ծավալած աշխատանքները: «Ռուսական կայսրության գործող օրենքների ժողովածուի» ստեղծումը: «Ռուսական կայսրության օրենքների ամբողջական ժամանակագրական ժողովածուն»: «Քրեական և ուղղիչ պատիժների մասին» օրենսգիրքը:

Ալեքսանդր 2-ի մեծ պետաիրավական բարեփոխումների բնութագիրը: Ճորտատիրական իրավունքի վերացումը (1861թ.) (Գյուղացիական բարեփոխումը): Ազատագրված գյուղացիների իրավական կարգավիճակը. Դատական բարեփոխումները: Համաշխարհային դատարանների ստեղծումը: Երդվյալ ատենակալների ինստիտուտի ներդրումը: Ջեմսկու և քաղաքային բարեփոխումների իրականացումը: Ինքնակառավարման ընտրովի մարմինների հիմնադրումը: Փաստաբանության և նոտարիատի ինստիտուտի ներդրումը: Բարեփոխումները կրթության ոլորտում: Ռազմական բարեփոխումներ:

1906 թվականի Ագրարային (Ստոլիպինի) բարեփոխումը: Պետական կարգի բարեփոխումը և Սահմանադրական միապետության անցնելու միտումները: 1905 թվականի հոկտեմբերի 17-ի «Հասարակական կարգի բարելավման մասին» մանիֆեստը. իրավական բնութագիրը և քաղաքական նշանակությունը: 1906 թ. ապրիլի «Հիմնական պետական օրենքները» որպես Ռուսաստանի առաջին փաստացի սահմանադրություն՝ ընդհանուր բնութագիր: Ռուսաստանի կայսրի կարգավիճակը 1906

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

թ. «Հիմնական օրենքների համաձայն»: Ռուսաստանի Պետական Դումայի և Պետական խորհրդի իրավական կարգավիճակը:

ա) Բազային գրականություն:

1. Исаев, И. А. История государства и права России : учебник / И.А. Исаев. — 4-е изд., стер. — Москва : Норма : ИНФРА-М, 2024
2. История государства и права России : учебник / И. А. Исаев. — 4-е изд., стер. — М.: Норма : ИНФРА-М, 2019
3. История государства и права России: учебник/ В.М.Клеандрова,Р.С.Мулукаев., (под ред. Ю.П. Титова- 2-е изд.перераб и доп. М.:Проспект, 2012

բ) Հիմնական գրականություն

1. История государства и права России : учебник для вузов / В. Ф. Калина, Г. Ю. Курскова. — 3-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, **2024**.
2. История отечественного государства и права в 2 частях: учебник для академического бакалавриата / под ред. О.И.Чистякова / О. И. Чистяков, Т. Е. Новицкая, Л. В. Дюков и др. — Издательство Юрайт; ИД Юрайт М, 2016
3. Хрестоматия по истории отечественного государства и права ... для академического бакалавриата / О. И. Чистяков, Г. А. Кутьина. — 3-е изд., испр. и доп. М.: Изд. Юрайт, 2019
4. История государства и права России. Учебное пособие Исаев И.А.-М.:Проспект, 2015
5. Отечественное законодательство IX-XIX века. Пособие для семинаров /Под ред. О.И. Чистякова. М., 2000.
6. Юшков С.В. История государства и права России (IX-XIX вв.). Ростов н/Д, 2003.
7. Практикум по дисциплине «История государства и права России» (часть I) / авт.-сост. канд. ист. наук О. А. Голикова. Новокузнецк:ФКОУ ВПО Кузбасский институт ФСИН России, 2015.
8. Ռուսաստանի պատմության հիմնահարցեր (XIX դար) Մուրադյան Մ. Ա. Բուհական դասագիրք, խմբ. Է.Գ. Մինասյան, ԵՊՀ հրատ., 2011

գ) Լրացուցիչ գրականություն

1. История отечественного государства и права : учеб. пособие для подготовки к кандидатскому экзамену / И.А. Исаев. — М. : Норма : ИНФРА-М, 2017.
2. Туманова А.С. Самодержавие и общественные организации в России. 1905-1917 годы. Тамбов, 2002.
3. Шумилов М.М. Местное управление и центральная власть в России в 50 – начале 80-х годов XIX в. М., 1991.

դ) Էլեկտրոնային ռեսուրս

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

1. Калина, Н.Ф. История отечественного государства и права [Электронный ресурс]: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / Н.Ф.Калина, Г.Ю.Курскова; ЭБС Юрайт. – М.: Юрайт, 2015. <https://www.biblio-online.ru/bcode/433195>
2. Информационно-правовой портал законодательства РФ <https://garant.ru>
3. Справочная правовая система РФ <https://www.consultant.ru>

Է) Ցուցադրելի նյութեր

1. Սլայդային (հեղինակային) PPT պրեզենտացիաներ դասընթացի թեմաներով:

Թեմա 6. Ռուսաստանի պետությունը և իրավունքը հեղափոխությունների և խորհրդային իշխանության ձևավորման ժամանակաշրջանում (XX դ. առաջին քարրորդ)

Ռուսաստանի պետությունը և իրավունքը փետրվարյան բուրժուադեմոկրատական հեղափոխությունից հետո (Երկիշխանություն): Ժամանակավոր կառավարության կարգավիճակը: Պետրոգրադյան բանվորների և զինվորական պատգամավորների խորհուրդի կարգավիճակը: Պետական ապարատի վերակառուցումը: Դատական համակարգի հիմնական փոփոխությունները: Ժամանակավոր կառավարության քաղաքականությունն ու օրենսդրական ակտերը: Համընդհանուր քաղաքական և քրեական համաներումը: Ժամանակավոր կառավարության հիմնական թերացումները:

1917 թվականի բոլշևիկյան ապստամբությունը (կամ հոկտեմբերյան հեղափոխությունը) և Խորհրդային ռուսական պետության ստեղծումը: Աշխատավորների և զինվորների պատգամավորների խորհուրդների Համառուսական երկրորդ համագումարի հիմնական հրամանագրերը: Դեկրետ Խորհուրդների իշխանության լիակատարության մասին: Հաշտության մասին դեկրետ: Դեկրետ հողի մասին: Համառուսական Խորհուրդների համագումարը: Համառուսական կենտրոնական գործադիր կոմիտեն: Ժողովրդական կոմիսարների Խորհուրդը (ԺԿԽ): Համառուսական արտակարգ հանձնաժողով: Տեղական իշխանությունը: Ոստիկանական և դատական համակարգի վերակազմակերպումը:

Խորհրդային իրավունքի ձևավորումը 1917-1920 թթ. 1918 թվ. Խորհրդային Ռուսաստանի Սահմանադրության հիմնական դրույթները: Քաղաքացիական իրավունք: Ամուսնարնտանեկան և ժառանգական իրավունք: Աշխատանքային իրավունքի նորամուծությունները: Քրեական իրավունք և քրեական դատավարություն: Դատական և իրավապահ համակարգի նոր ինստիտուցիոնալ կառուցվածքը:

1922 թ. դեկտեմբերի 30-ի ԽՍՀՄ-ի հիմնադրումը: ԽՍՀՄ-ի Խորհրդների համագումարը: ԽՍՀՄ-ի կազմավորման մասին Պայմանագրի և Հռչակագրի առանձնահատկությունները: 1924 թվականի համամիութենական Սահմանադրություն մշակումը և ընդունումը: ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրություն կառուցվածքը և ընդհանուր բնութագիրը:

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ա) Բազային գրականություն:

1. Исаев, И. А. История государства и права России : учебник / И.А. Исаев. — 4-е изд., стер. — Москва : Норма : ИНФРА-М, 2024
2. История государства и права России : учебник / И. А. Исаев. — 4-е изд., стер. — М.: Норма : ИНФРА-М, 2019
3. История государства и права России: учебник/ В.М.Клеандрова,Р.С.Мулукаев., (под ред. Ю.П. Титова- 2-е изд.перераб и доп. М.:Прспект, 2012

բ) Հիմնական գրականություն

1. История государства и права России : учебник для вузов / В. Ф. Калина, Г. Ю. Курскова. — 3-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2024.
2. История отечественного государства и права в 2 частях: учебник для академического бакалавриата / под ред. О.И.Чистякова / О. И. Чистяков, Т. Е. Новицкая, Л. В. Дюков и др. — Издательство Юрайт; ИД Юрайт М, 2016
3. Хрестоматия по истории отечественного государства и права ... для академического бакалавриата / О. И. Чистяков, Г. А. Кутынина. — 3-е изд., испр. и доп. М.: Изд. Юрайт, 2019
4. История государства и права России. Учебное пособие Исаев И.А.-М.:Прспект, 2015

գ) Լրացուցիչ գրականություն

1. История отечественного государства и права : учеб. пособие для подготовки к кандидатскому экзамену / И.А. Исаев. — М. : Норма : ИНФРА-М, 2017.
2. Туманова А.С. Самодержавие и общественные организации в России. 1905-1917 годы. Тамбов, 2002.

դ) Էլեկտրոնային ռեսուրս

1. Калина, Н.Ф. История отечественного государства и права [Электронный ресурс]: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / Н.Ф.Калина, Г.Ю.Курскова; ЭБС Юрайт. – М.: Юрайт, 2015. <https://www.biblio-online.ru/bcode/433195>
2. Информационно-правовой портал законодательства РФ <https://garant.ru>
3. Справочная правовая система РФ [https:// www.consultant.ru](https://www.consultant.ru)

ե) Ցուցադրելի նյութեր

1. Սլայդային (հեղինակային) PPT պրեզենտացիաներ դասընթացի թեմաներով:

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Թեմա 7. Խորհրդային պետությունն ու իրավունքը ՆԵՊ-ի օրոք (1921-1928 թթ.) և 30-ականների ժամանակաշրջանում:

ՆԵՊ-ի ընդհանուր բնութագիրը: Պարենային մասնատրման փոխարինումը պարենային հարկով: Մասնավոր ձեռնարկատիրական գործունեության օրինականացումը: Գյուղական տնտեսության և տնայնագործունեության ապրանքների ազատ փոխանակման, վաճառքի և գնման թույլտվությունը:

Խորհրդային իրավունքի առանձնահատկությունները ՆԵՊ-ի ժամանակ: Նոր տնտեսական քաղաքականության ազդեցությունը խորհրդային աշխատանքային, քաղաքացիական, հողային իրավունքի վրա: Աշխատանքային իրավունք: Հողային իրավունք: Քաղաքացիական իրավունք և դատավարություն: Քրեական իրավունք և դատավարություն: Ամուսնարևտանեկան իրավունք:

30-ն թվականների հրամավարչական համակարգի ձևավորումը: Պետական մարմինների համակարգը: Արդյունաբերականացման և կոլեկտիվիզացման տեմպերի խթանումը: Կուլակաթափություն: 1937 թվականի քաղաքական ռեպրեսիաները:

Քաղաքացիական իրավունքի զարգացումը: Ընդհանուր և լոկալ համաձայնագրերի համակարգը: Հողային իրավունք: Ընտանեկան իրավունքի զարգացումը: Աշխատանքային իրավունքը: Միութենական քրեական և դատավարական օրենսդրության զարգացման միտումները: Պետական հանցագործությունների դեմ պայքարի ուժեղացումը: Ռեպրեսիվ տարրերի ուժեղացումը, պատիժների խստացումը: Դատական և իրավապահ համակարգը:

ա) Բազային գրականություն:

1. Исаев, И. А. История государства и права России : учебник / И.А. Исаев. — 4-е изд., стер. — Москва : Норма : ИНФРА-М, 2024
2. История государства и права России : учебник / И. А. Исаев. — 4-е изд., стер. — М.: Норма : ИНФРА-М, 2019
3. История государства и права России: учебник/ В.М.Клеандрова,Р.С.Мулукаев., (под ред. Ю.П. Титова- 2-е изд.перераб и доп. М.:Проспект, 2012

բ) Հիմնական գրականություն

1. История государства и права России : учебник для вузов / В. Ф. Калина, Г. Ю. Курскова. — 3-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2024.
2. История отечественного государства и права в 2 частях: учебник для академического бакалавриата / под ред. О.И.Чистякова / О. И. Чистяков, Т. Е. Новицкая, Л. В. Дюков и др. — Издательство Юрайт; ИД Юрайт М, 2016
3. Хрестоматия по истории отечественного государства и права ... для академического бакалавриата / О. И. Чистяков, Г. А. Кутьина. — 3-е изд., испр. и доп. М.: Изд. Юрайт, 2019
4. История государства и права России. Учебное пособие Исаев И.А.-М.:Проспект, 2015

գ) Լրացուցիչ գրականություն

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

1. История отечественного государства и права : учеб. пособие для подготовки к кандидатскому экзамену / И.А. Исаев. — М. : Норма : ИНФРА-М, 2017.

դ) Էլեկտրոնային ռեսուրս

1. Калина, Н.Ф. История отечественного государства и права [Электронный ресурс]: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / Н.Ф.Калина, Г.Ю.Курскова; ЭБС Юрайт. – М.: Юрайт, 2015. <https://www.biblio-online.ru/bcode/433195>
2. Информационно-правовой портал законодательства РФ <https://garant.ru>
3. Справочная правовая система РФ [https:// www.consultant.ru](https://www.consultant.ru)

ե) Ցուցադրելի նյութեր

1. Սլայդային (հեղինակային) PPT պրեզենտացիաներ դասընթացի թեմաներով:

1. **Թեմա 8. Խորհրդային պետությունն ու իրավունքը 1950-1970 թվականների շրջանում «ԼՃացում»:**

Ստալինի անհատականության պաշտամունքի վերացումը: Պետական ապարատի փոխակերպումները: Հասարակական հարաբերությունների լիբերալիզացիայի քաղաքականությունը:Քաղաքական ռեպրեսիաների գոհերի ռեպրիլիտացիա: Աշխատուժի մոբիլիզացիայի վերացումը: 1958-ի ԽՍՀՄ քրեական օրենսդրության նոր հիմունքների ընդունումը: 1958-ի ԽՍՀՄ և միության հանրապետությունների քրեական դատավարության հիմունքները: Հիմնական փոփոխությունները հողային և կոլտնտեսական իրավունքում: ԽՍՀՄ և միութենական հանրապետությունների քաղաքացիական օրենսդրության հիմունքներ (1961):

1970-կանների երկրի սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական զարգացման հակասությունները: Տնտեսական և քաղաքական ճգնաժամերի աճը՝ «ԼՃացում»: ԽՍՀՄ 1977-թվ. Սահմանադրության մշակումը և ընդունումը: Պետական մարմինների համակարգը Սահմանադրության համաձայն: Ֆեդերալիզմի սկզբունքների սահմանափակումները: Քրեական և վարչական իրավունքի զարգացման հիմնական ուղղությունները: Աշխատանքային օրենսդրություն: Կենսաթոշակային օրենսդրության փոփոխությունները: Ընտանեկան իրավունքի հիմունքները: Քաղաքացիական իրավունքի զարգացման միտումները: Սոցիալիստական սեփականության: Դատական և իրավապահ համակարգը:

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ա) Բազային գրականություն:

1. Исаев, И. А. История государства и права России : учебник / И.А. Исаев. — 4-е изд., стер. — Москва : Норма : ИНФРА-М, 2024
2. История государства и права России : учебник / И. А. Исаев. — 4-е изд., стер. — М.: Норма : ИНФРА-М, 2019
3. История государства и права России: учебник/ В.М.Клеандрова,Р.С.Мулукаев., (под ред. Ю.П. Титова- 2-е изд.перераб и доп. М.:Прспект, 2012

բ) Հիմնական գրականություն

1. История государства и права России : учебник для вузов / В. Ф. Калина, Г. Ю. Курскова. — 3-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2024.
2. История отечественного государства и права в 2 частях: учебник для академического бакалавриата / под ред. О.И.Чистякова / О. И. Чистяков, Т. Е. Новицкая, Л. В. Дюков и др. — Издательство Юрайт; ИД Юрайт М, 2016
3. Хрестоматия по истории отечественного государства и права ... для академического бакалавриата / О. И. Чистяков, Г. А. Кутьина. — 3-е изд., испр. и доп. М.: Изд. Юрайт, 2019
4. История государства и права России. Учебное пособие Исаев И.А.-М.:Прспект, 2015

գ) Լրացուցիչ գրականություն

1. История отечественного государства и права : учеб. пособие для подготовки к кандидатскому экзамену / И.А. Исаев. — М. : Норма : ИНФРА-М, 2017.

դ) Էլեկտրոնային ռեսուրս

1. Калина, Н.Ф. История отечественного государства и права [Электронный ресурс]: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / Н.Ф.Калина, Г.Ю.Курскова; ЭБС Юрайт. – М.: Юрайт, 2015. <https://www.biblio-online.ru/bcode/433195>
2. Информационно-правовой портал законодательства РФ <https://garant.ru>
3. Справочная правовая система РФ [https:// www.consultant.ru](https://www.consultant.ru)

ե) Ցուցադրելի նյութեր

1. Սլայդային (հեղինակային) PPT պրեզենտացիաներ դասընթացի հիմնական թեմաներով:

Թեմա 9. Ռուսաստանի պետությունը և իրավունքը «Վերակառուցման» և ԽՍՀՄ փլուզման ժամանակաշրջանում (1980-1991)

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

1980-ական թթ. պետաիրավական բարեփոխումները: Վերակառուցում: «Պերեստրոյկայի» գաղափարախոսությունը համաձայն Գորբաչևի 1987 թ. ԽՍՀՄ Կենտկոմի հունվարյան պլենար նիստում ներկայացված զեկույցի: Քաղաքական ռեժիմի ժողովրդավարացումը: Պետական համակարգի փախակերպումները: Կոմունիստական կուսակցության գաղափարախոսական մենաշնորհի վերացումը: ԽՍՀՄ Ժողովրդական պատգամավորների համագումարի ընտրությունները: ԽՍՀՄ նախագահի և ՌՍՖՍՀ-ի նախագահի պաշտոնների ստեղծումը: Սահմանադրական դատարանի հիմնադրումը:

Բարեփոխումները տնտեսական համակարգում: Քաղաքացիական օրենսդրության նորամուծությունները: Մասնավոր ձեռներեց գործունեության օրինականացումը: Արդյունաբերական ձեռնարկությունների մասնավորեցման մասին օրենքները: Աշխատանքային օրենսդրության նորամուծությունները: Աշխատանքային կոլեկտիվների իրավունքների ընդլայնումը: Քրեական օրենսդրության մարդասիրացումը:

1980-ականների բարեփոխումների թերությունները՝ տնտեսության անկումը, պետական մեխանիզմի քայքայումը, ֆինանսական ճգնաժամը, գնաճը: Իշխող կուսակցության ճգնաժամը: ԽՍՀՄ ապակենտրոնացումը: Միութենական նոր պայմանագիր կնքելու փորձերը: 1990 թվականի հունիսի 12-ի «Ռուսաստանի Դաշնային սոցիալիստական հանրապետության պետական ինքնիշխանության մասին» հռչակագիրը: 1991 թ. Մարտի 17-ի դրությամբ ԽՍՀՄ պահպանության հարցով հանրաքվեն: Ազգային հանրապետությունների ԽՍՀՄ-ից առանձնացման գործընթացները: 1991 թվականի դեկտեմբերի 8-ին Բելովեժյան թավուտում հանդիպումը՝ ԽՍՀՄ լուծարումը և ԱՊԽ ստեղծման մասին համաձայնագրի ստորագրումը:

ա) Բազային գրականություն:

1. Исаев, И. А. История государства и права России : учебник / И.А. Исаев. — 4-е изд., стер. — Москва : Норма : ИНФРА-М, 2024
2. История государства и права России : учебник / И. А. Исаев. — 4-е изд., стер. — М.: Норма : ИНФРА-М, 2019
3. История государства и права России: учебник/ В.М.Клеандрова,Р.С.Мулукаев., (под ред. Ю.П. Титова- 2-е изд.перераб и доп. М.:Проспект, 2012

բ) Հիմնական գրականություն

1. История государства и права России: учебник для вузов / В. Ф. Калина, Г. Ю. Курскова. — 3-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2024.
2. История отечественного государства и права в 2 частях: учебник для академического бакалавриата / под ред. О.И.Чистякова / О. И. Чистяков, Т. Е. Новицкая, Л. В. Дюков и др. — Издательство Юрайт; ИД Юрайт М, 2016
3. Хрестоматия по истории отечественного государства и права ... для академического бакалавриата / О. И. Чистяков, Г. А. Кутьина. — 3-е изд., испр. и доп. М.: Изд. Юрайт, 2019
4. История государства и права России. Учебное пособие Исаев И.А.-М.:Проспект, 2015

գ) Լրացուցիչ գրականություն

1. История отечественного государства и права : учеб. пособие для подготовки к кандидатскому экзамену / И.А. Исаев. — М. : Норма : ИНФРА-М, 2017.

դ) Էլեկտրոնային ռեսուրս

1. Калина, Н.Ф. История отечественного государства и права [Электронный ресурс]: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / Н.Ф.Калина, Г.Ю.Курскова; ЭБС Юрайт. – М.: Юрайт, 2015. <https://www.biblio-online.ru/bcode/433195>
2. Информационно-правовой портал законодательства РФ <https://garant.ru>
3. Справочная правовая система РФ [https:// www.consultant.ru](https://www.consultant.ru)

ե) Ցուցադրելի նյութեր

1. Սլայդային (հեղինակային) PPT պրեզենտացիաներ դասընթացի հիմնական թեմաներով

11. Գիտելիքների գնահատման և ստուգման նյութեր

11.1 Գիտելիքների գնահատման և ստուգման համար քննական հարցաշար/ թեստերի և գործնական առաջադրանքների համար թեմաների ցանկ

2. Հին Ռուսիայի առաջացումը և պետական կարգը
3. Կիևյան Ռուսիայի հասարակական կարգը
4. Կիևյան Ռուսիայի իրավունքի աղբյուրները. «Ռուսկայա Պրավդա»
5. Քաղաքացիական իրավունքը ըստ «Ռուսկայա Պրավդայի»
6. Դատը և դատավարությունը ըստ «Ռուսկայա Պրավդայի»
7. Քրեական իրավունքը ըստ «Ռուսկայա Պրավդայի»
8. Վլադիմիր-Սուզդալյան և Գալիցկո-Վոլինսկի իշխանությունների սոցիալ-քաղաքական զարգացման առանձնահատկությունները
9. Նովգորոդի և Պսկովի հանրապետությունների սոցիալ-քաղաքական զարգացման առանձնահատկությունները և կառավարման մարմինները
10. Իրավունքի ճյուղերը Նովգորոդի և Պսկովի դատական գրերի համաձայն
11. Մոսկովյան կենտրոնացած պետության պետական և հասարակական կարգը
12. Դասային ներկայացուցչական միապետությունը Ռուսաստանում
13. «Սոբորնոյե Ուլոժենիայի» ստեղծման պատմությունը և կառուցվածքը
14. Քրեական իրավունքը «Սոբորնոյե Ուլոժենիայի» համաձայն
15. Քաղաքացիական իրավունքը «Սոբորնոյե Ուլոժենիայի» համաձայն

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

16. Դատը և դատավարությունը «Սոբորնոյե Ուլոժենիայի» համաձայն
17. Պետական կարգը բացարձակ միապետության ժամանակ
18. Հասարակական կարգը բացարձակ միապետության ժամանակ
19. Քաղաքացիական իրավունքը բացարձակ միապետության ժամանակ
20. Քրեական իրավունքը բացարձակ միապետության ժամանակ: «Զինվորական հողվածներ»
21. Ճորտատիրական իրավունքի վերացումը (1861թվ. Գյուղացիական բարեփոխումը)
22. 19-րդ դարի ռուսական օրենսդրության կողմնակցի Մ. Սպերանսկու գլխավորությամբ
23. «Քրեական և ուղղիչ պատիժների օրենսգիրք» (1845) Ընդհանուր բնութագիր
24. 1905 թվ. Ազրարային բարեփոխումը (Պ.Ստոլիպինի)
25. 1905 թվ. հոկտեմբերի 17-ի «Հասարակական կարգի բարելավման մասին» մանիֆեստը. իրավական բնութագիրը և քաղաքական նշանակությունը
26. Պետական Դումայի և Պետական Խորհրդի իրավական կարգավիճակը 1906 թվ. «Հիմնական Օրենքների» համաձայն
27. Պետական և հասարակական կարգը 1917 թվ. Փետրվարյան բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխությունից հետո
28. 1917 թվ. հոկտեմբերյան հեղափոխությունը և Խորհուրդային պետության ստեղծումը
29. Խորհրդային իրավունքի ձևավորումը 1917-1920 թթ.՝ քաղաքացիական և քրեական իրավունք
30. Խորհրդային իրավունքի ձևավորումը 1917-1920 թթ.՝ աշխատանքային և ամուսնաընտանեկան իրավունք
31. ԽՍՀՄ կազմավորումը և համախորհրդային Սահմանադրության ընդունումը
32. «ՆԷՊ»-ի ընդհանուր բնութագիրը 1921-1928 թթ.
33. Իրավունքի զարգացումը «ՆԷՊ»-ի օրոք
34. Խորհրդային օրենսդրության զարգացման հիմնական ուղղությունները 30-ական թվականներին
35. Քրեական և վարչական իրավունքի զարգացման հիմնական ուղղությունները: 1950-1970 թվականների շրջանում
36. Քրեական դատավարության հիմունքները 1950-1970 թվականների շրջանում
37. Քաղաքացիական իրավունքի զարգացման միտումները: Աշխատանքային օրենսդրությունը 1950-1970-թվականների շրջանում
38. ԽՍՀՄ 1977-թվ. Սահմանադրության մշակումը և ընդունումը: Պետական մարմինների համակարգը Սահմանադրության համաձայն:
39. Դատական և իրավապահ համակարգը 1970 թվականների շրջանում:
40. 1980-ական թվականների պետաիրավական բարեփոխումները. «Պերեստրոյկա»
41. ԽՍՀՄ փլուզման գործոնները և ՌԴ-ի հրչակումը

11.2 Կուրսային աշխատանքների, ռեֆերատների, զեկույցների թեմաներ

1. Կիևան Ռուսիայի պետական և հասարակական համակարգի առանձնահատկությունները
2. «Ռուսկայա Պրավդան» որպես Կիևան Ռուսիայի իրավունքի հիմնական աղբյուր

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

3. Հանցագործությունների և պատիժների համակարգը հին ռուսական իրավունքում
4. Նովգորոդի և Պսկովի հանրապետությունների պետական համակարգը
5. Կենտրոնացված Մոսկովյան պետության պետական ապարատի առանձնատկությունները
6. 1497 թվ. դատական օրենսգիրք. Ընդհանուր նկարագրություն
7. Բոյարական Դուման որպես մոսկովյան պետության գերագույն մարմին
8. Ջենսկու Ժողովը որպես ներկայացուցչական մարմին.
9. Ռուսաստանում ճորտատիրական իրավունքի ներդրման հիմնական փուլերը:
10. «Սոբորնոե ուլոժենիե» որպես իրավունքի աղբյուր՝ ընդհանուր նկարագրություն
11. Պետրոս I-ի պետափրավական բարեփոխումները
12. Եկատերինա II-ի տեղական ինքնակառավարման ոլորտում բարեփոխումների ընդհանուր բնութագիրը
13. Դասերի իրավական կարգավիճակը XVIII դարում:
14. XIX դարում Ռուսաստանի օրենսդրության կոդիֆիկացիան:
15. «Քրեական և ուղղիչ պատիժների օրենսգիրք» (1845) Ընդհանուր բնութագիր
16. Նախարարների խորհուրդը որպես Ռուսաստանի կայսրության բարձրագույն կառավարման մարմին
17. Պետական խորհուրդը որպես 19-րդ դարի Ռուսական կայսրության բարձրագույն օրենսդրախորհրդական մարմին:
18. Ռուսաստանում ճորտատիրական իրավունքի վերացումը. հիմնական փուլերը
19. Ալեքսանդր II-ի դատական բարեփոխումները
20. 1905-1906 թվականների Ռուսաստանի կայսրության քաղաքական համակարգի բարեփոխումները
21. 1905 թվականի հոկտեմբերի 17-ի «Հասարակական կարգի բարելավման մասին» մանիֆեստը. իրավական բնութագիրը և քաղաքական նշանակությունը
22. 1906 թվականի «Ռուսական կայսրության հիմնական օրենքները» որպես առաջին սահմանադրական ակտ
23. Ստոլիպինի հողային բարեփոխումները և գյուղատնտեսական օրենսդրությունը
24. Խորհրդային պետության պետական իշխանության և կառավարման բարձրագույն մարմինները (1917-ի հոկտեմբեր - 1918):
25. Խորհրդային իրավունքի և դատական համակարգի հիմունքների ձևավորումը:
26. 1918-ի ՌՍՖՍՀ-ի սահմանադրությունը որպես սոցիալիզմի առաջին սահմանադրություն
27. Խորհրդային իրավունքի առանձնահատկությունները ՆԵՊ-ի ժամանակ
28. 1924 թ. ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրությունը՝ որպես միութենական պետության առաջին սահմանադրություն
29. Խորհրդային օրենսդրության զարգացման հիմնական ուղղությունները 30-ական թվականներին
30. «Պերեստրոյկա» ժամանակաշրջանի պետական և իրավական բարեփոխումները
31. Ռուսաստանի դաշնության պետարաիավական համակարգի առանձնահատկությունները

11.3 Գործնական բով (գործնական առաջադրանքների օրինակներ)

Առաջադրանք 1.

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Ջոկակատան Ռաստորգունը իր համաջոկատայինների հետ վիճելիս խիստ զայրացավ և, մերկացնելով իր սուրը, հարձակվեց նրանց վրա: Ընկերներից մեկին՝ Վասիլիին, հաջողվել էր մի կողմ քաշվել, ուստի սրի հարվածը նրան մեծ վնաս չպատճառեց: Իսկ Գոլիցինը, անակնկալի գալով, չհասցրեց արձագանքել հարձակմանը, ինչի արդյունքում ծանր վիրավորվեց որովայնի շրջանում: Չայրացած Վասիլիը նույնպես հանեց իր սուրը և պատասխան հարված հասցրեց Ռաստորգունին:

Ի՞նչ պատիժ կսահմանի դատարանը Ռաստորգունի և Վասիլիի համար՝ «Ռուսական Պրավդայի» դրույթներին համապատասխան: Ի՞նչ որոշում կկայացվի Գոլիցինի վերաբերյալ: Հիմնավորեք ձեր պատասխանը՝ վկայակոչելով «Ռուսական Պրավդայի» հատուկ հոդվածները, որոնք կիրառելի են տեվյալ դեպքում:

Առաջադրանք 2.

Առևտրական Դանիլովը խոհարար Կոստյուշկինին վարկ տրամադրեց 1000 արծաթե մետաղադրամի չափով, 6 ամիս ժամկետով, ամսական 3% տոկոսադրույքով: Կոստյուշկինը կարողացավ մարել իր պարտքը միայն մեկ տարի անց՝ մուծելով ամսական այն տոկոսադրույքը, որը նախատեսված էր վարկային պայմանագրով: Առևտրական Դանիլովը համարում է, որ գումարը նրան ամբողջ ծավալով չի վերադարձվել և դատական գործ է հարուցել Կոստյուշկինի դեմ:

Ի՞նչ կորոշի դատարանը՝ «Պսկովի դատական գիրի» դրույթներին համապատասխան: Հիմնավորեք ձեր պատասխանը՝ վկայակոչելով «Պսկովի դատական գիրի» այն հոդվածները, որոնք կիրառելի են այս դեպքում:

Առաջադրանք 3.

Քաղաքացի Ա. Սինիցինան 1918 թ. նոյեմբերի 29-ին հայտարարություն էր ներկայացրել քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման տարածքային գրասենյակ, որում քաղաքացի Բ. Գրաչևին նշել էր որպես իր նորածին երեխայի հայր: Նույն տարվա դեկտեմբերի 20-ին քաղաքացի Բ. Գրաչևը հայց ներկայացրեց դատարան՝ հայտարարելով, որ ինքն իրեն երեխայի հայր չի ճանաչում և որևէ ծախս չի կրելու երեխայի ապահովման համար:

:

Ի՞նչ որոշում կկայացնի դատարանը այս դեպքում՝ Համառուսական կենտրոնական գործադիր կոմիտեի կողմից 1918 թվականին ընդունված «Քաղաքացիական կացության ակտերի, ամուսնության, ընտանիքի և խնամակալության մասին» ակտի համաձայն: Հիմնավորեք ձեր պատասխանը՝ վկայակոչելով նշված իրավական ակտի համապատասխան նորմերը:

12. Առարկայի ուսումնամեթոդական նյութեր

ա) Բազային գրականություն:

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

1. История государства и права России учебник / И.А. Исаев. - 4, стер. - Москва : ООО "Юридическое издательство Норма", 2024.
2. История государства и права России: учебник / И. А. Исаев. — 4-е изд., стер. — М.: Норма : ИНФРА-М, 2019
3. История государства и права России: учебник/ В.М.Клеандрова,Р.С.Мулукаев., (под ред. Ю.П. Титова- 2-е изд.перераб и доп. М.:Прспект, 2012

բ) Հիմնական գրականություն

1. История государства и права России: учебник для вузов / В. Ф. Калина, Г. Ю. Курскова. — 3-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, **2024**.
2. История отечественного государства и права в 2 частях: учебник для академического бакалавриата / под ред. О.И.Чистякова / О. И. Чистяков, Т. Е. Новицкая, Л. В. Дюков и др. — Издательство Юрайт; ИД Юрайт М, 2016
3. Хрестоматия по истории отечественного государства и права ... для академического бакалавриата / О. И. Чистяков, Г. А. Кутьина. — 3-е изд., испр. и доп. М.: Изд. Юрайт, 2019
4. История государства и права России. Учебное пособие Исаев И.А.-М.:Прспект, 2015
5. Отечественное законодательство IX-XIX века. Пособие для семинаров /Под ред. О.И. Чистякова. М., 2000.
6. Вернадский Г.В. Очерк истории права русского государства. XVIII-XIX вв. (период империи). М., 1998.
7. Юшков С.В. История государства и права России (IX-XIX вв.). Ростов н/Д, 2003.
8. Практикум по дисциплине «История государства и права России» (часть I) / авт.-сост. канд. ист. наук О. А. Голикова. Новокузнецк:ФКОУ ВПО Кузбасский институт ФСИН России, 2015.
9. Ռուսաստանի պատմության հիմնահարցեր (XIX դար) Մուրադյան Մ. Ա. Բուհական դասագիրք, խմբ. Է.Գ. Մինասյան, ԵՊՀ հրատ., 2011,

գ) Լրացուցիչ գրականություն

1. История отечественного государства и права : учеб. пособие для подготовки к кандидатскому экзамену / И.А. Исаев. — М. : Норма : ИНФРА-М, 2017.
2. Бушуев, С.В. История государства Российского. Книга 2. XVII-XVIII вв.: Историко-библиографические очерки. Новосибир.: Сиб. хронограф, 2012.
3. Туманова А.С. Самодержавие и общественные организации в России. 1905-1917 годы. Тамбов, 2002.
4. Вишневский А.А. Киевская Русь: введение христианства и проблема рецепции византийского церковного права // Государство и право. 1992. № 4.
5. Алексеев Ю.Г. Псковская судная грамота и её время. Л., 1980.
6. Шумилов М.М. Местное управление и центральная власть в России в 50 – начале 80-х годов XIX в. М., 1991.
7. Анисимов Е.В. Государственные преобразования и самодержавие Петра Великого. СПб., 1997.
8. Карамзин Н.М. История государства Российского: В 4 т. М., 1988.
9. Вернадский Г.В. Киевская Русь. М., 1996.

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

10. Законодательство периода образования и укрепления Русского централизованного государства - М., 1985.

դ) Էլեկտրոնային ռեսուրս

1. Калина, Н.Ф. История отечественного государства и права [Электронный ресурс]: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / Н.Ф.Калина, Г.Ю.Курскова; ЭБС Юрайт. – М.: Юрайт, 2015. <https://www.biblio-online.ru/bcode/433195>
2. Информационно-правовой портал законодательства РФ <https://garant.ru>
3. Справочная правовая система РФ <https://www.consultant.ru>

ե) Ցուցադրելի նյութեր

1. Սլայդային (հեղինակային) PPT պրեզենտացիաներ դասընթացի հիմնական թեմաներով:

13. Ստուգումների անցկացման ձևը և գնահատման չափանիշները:

Ընթացիկ ատեստավորումն իրականացվում է սեմինարների/գործնական պարապմունքների ընթացքում ուսանողների անհատական հարցման միջոցով՝ ըստ դասընթացի ուսումնական պլանում ընդգրկված թեմաների: Դասախոսի կողմից տրամադրված օժանդակող նյութերի հիման վրա պատրաստված պատասխաններից հետո, ուսանողին տրվում են լրացուցիչ հարցեր այլ լրացուցիչ աղբյուրներից և դասընթացի նախորդ թեմաներից՝ ուսանողի գիտելիքների լիարժեքությունը և բազմակողմանիությունը գնահատելու համար:

Սեմինարական պարապմունքները կարող են անցկացվել գրավոր ձևով՝ թեմայի վերաբերյալ թեստեր լրացնելու կամ համապատասխան առաջադրանքներ կատարելու միջոցով: Սեմինարի պարապմունքների ընթացքում ուսանողներին կարող են տրվել նաև դասընթացի հիմնական թեմաների վերաբերող գործնական խնդիրներ, ինչից հետո տեղի է ունենում խնդիրների լուծման տարբերակների ընդհանուր քննարկումը և ուսանողի համապատասխան գնահատումը դասախոսի կողմից:

Միջանկյալ ատեստավորումը /մոդուլը անցկացվում է գրավոր, ողջ մոդուլի նյութերի ընդհանրացման և վերստուգման նպատակով: Ատեստավորումը ներառում է հարցեր և առաջադրանքներ (երկու կամ երեք), որոնք ընտրվում են երկամսյա մոդուլի թեմաներից:

Վերջնական ատեստավորմանը/քննությանը նախապատրաստվելիս ուսանողը պետք է կրկնի դասընթացում ընդգրկված նյութերի ամբողջ ծավալը: Քննությունը անցկացվում է բանավոր, ուսանողին տրվում են հարցեր համապատասխան քննական տոմսից, որի մեջ ներառված են երեք հարց քննական հարցաշարից: Քննությունը կարող է անցկացվել նաև գրավոր ձևով՝ ներառելով հարցեր և առաջադրանքներ (երկու կամ երեք) քննական հարցաշարի թեմաների շրջանակներում:

Գնահատման չափանիշները՝ պատասխանների ճշգրտությունը և պատճառաբանվածությունը, մտքի ճկունությունը, ակադեմիական ակտիվությունը,

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

շարադրվող նյութի կառուցվածքի տրամաբանությունը և հետևողականությունը, նյութը վերլուծելու հմտությունները, սեփական դիրքորոշումը փաստարկված ներկայացնելու կարողությունը, օգտագործված գրականության և աղբյուրների ցանկի ծավալը: